

**Știința politică/științele politice în România –
între confuzie, neîncredere și lipsa utilității
(Political science/political sciences in Romania – between confusion,
mistrust and lack of usefulness)**

Sabin DRĂGULIN

Abstract: During this short essay, the author proposes to bring into discussion several arguments with the aim of presenting and researching the causes of the lack of interest that today a large part of the Romanian population has towards political science/political sciences in Romania. The arguments presented do not propose an exhaustive approach to the themes. The author's approach is to present a point of view, which may be subjective to his own inquiries. These answers aim to bring before the readers answers that are open to more in-depth discussions.

Keywords: *political science/political sciences, Romania, lack of interest, arguments, point of view*

Preambul

Deschiderea unei analize cu privire la natura și soarta științei politice/științelor politice în România, pentru a avea un dram de credibilitate, necesită încadrarea subiectului în timp și spațiu. Acest demers este necesar deoarece, atunci când vorbim de politică în România, este necesar să ne concentrăm atenția asupra contextului, văzut atât în plan general cât și particular, mai ales că, așa cum arată Angelo Chielli în interviul său acordat pentru acest număr al *Polisului*, „știința politică unește doi termeni aflați într-o continuă schimbare pe care-i putem păstra, cu mare dificultate, împreună”¹.

Experiența istorică a națiunii și a statului român implică anumite caracteristici care se încadrează în realități comune specifice Balcanilor dar, în același timp, regăsim și elemente care o diferențiază. Aspectele comune țin de istoria popoarelor din Balcani, care în ultimele două milenii au cunoscut experiențele cuceririlor din partea imperiilor ce s-au succedat, ale unei religii, ale unui spațiu geografic care a influențat destinul acestora, ale consecințelor pe care fenomenul migrației le-a impus și ale influențelor culturale și civilizaționale suferite în perioada modernă², ceea ce a „impus” parcurgerea unor etape ce au condus la crearea națiunilor și statelor naționale. Elementele care ne diferențiază se datorează diversității etnice, poziției geografice față de centrele de dezvoltare, situării în raport cu traseele de expansiune ale marilor puteri ale vremii, nivelului de atracție pe care l-au suferit în diferite perioade din punct de vedere politic, economic, civilizațional și, mai ales, menținerii unor poziționări culturale și politice față de modelul de referință.

Ca urmare a considerentelor prezentate anterior, este dificil să facem o analiză comparată a științei politice/științelor politice din România și alte state din Balcani sau, lărgind aria, în Europa Centrală. Din acest motiv, argumentele ce privesc știința politică/științele politice în România se vor canaliza cu precădere către spațiul autohton.

Știința politică sau științe politice?

Înainte de a deschide succesiunea argumentelor trebuie să ne interogăm asupra conceptului: putem vorbi de o știință politică sau de științe politice. Această întrebare este legitimă în opinia noastră deoarece sunt folosite amândouă formulele atât în literatura de specialitate cât și din punct de vedere instituțional.

¹ Vezi Interviul publicat pe parcursul acestui număr al revistei de științe politice *Polis*.

² Daniel Sabin Drăgulin, *Istoria gândirii politice românești (1848-1948)*, Editura ProUniversitaria, București, 2010.

Diferența între cele două formule de prezentare a unui concept care are ca termen cheie politica nu se referă la argumentul gramatical: folosim formula la singular sau la plural. Aceasta este profundă, ține de modul de legitimare a unui domeniu de studiu și are consecințe directe.

Atunci când vorbim de „știință politică”, este enunțat caracterul științific și autonom al acesteia în raport cu alte științe. În sprijinul acestei abordări, se consideră că atunci când ne referim la știința politică ea se exprimă prin intermediul mai multor paradigme. Consecința logică este că există o singură știință politică dar care poate fi abordată din perspective foarte diferite³.

În momentul în care folosim expresia „științe politice”, recunoaștem lipsa de autonomie a acesteia în condițiile în care este o sinteză a altor științe care, împreună, contribuie la realizarea unui nou domeniu.

Natura conflictuală între respectivele științe autonome și științele politice provine din modul de legitimare a „produsului intelectual” care rezultă în urma ciclului/ciclurilor de studii. Pe de o parte, avem științe care sunt recunoscute ca atare, precum istoria și filosofia, care au o istorie îndelungată la care se adaugă sociologia, ce este mult mai tânără. Pe de altă parte, avem științele politice care preiau elemente teoretice consistente din cele trei științe prezentate anterior, care, alături de antropologie, statistică, demografie, analiza partidelor politice etc. au construit un nou domeniu de studiu.

În opinia mea, răspunsul la această întrebare este că mai corect ar fi să ne raportăm la conceptul de științe politice.

Științele politice în România postcomunistă

Ipoteza mea de lucru este aceea că destinul științelor politice din România a fost și este influențat de regimurile politice care s-au succedat la guvernare. În analiza mea, voi începe de la afirmația că în țara noastră, experiența științelor politice este de dată recentă, mai exact este specifică ultimelor trei decenii, cu toate că regăsim elemente ale acesteia atât în perioada interbelică cât și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

În Europa occidentală, începând cu Renașterea, apar în spațiul intelectual lucrări semnate de N. Machiavelli, Th. Hobbes, J. Bodin, Voltaire, Montesquieu, J. J. Rousseau, unde există demersul individualizării științei politice ca o știință de sine stătătoare. Este suficient să trecem în revistă datele publicării celor mai reprezentative lucrări ale autorilor pentru a înțelege nivelul decalajului: Machiavelli (*Principele* – scrisă în 1513 și publicată în 1532), Hobbes (*Leviatanul* - 1651), Bodin (*Method for the Easy Comprehension of History* – 1566, republică cu completări în 1572⁴), Voltaire (*Tratat despre toleranță* - 1763), Montesquieu (*Spiritul legilor* – 1748), Rousseau (*Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni* – 1755, *Contractul social* - 1762).

Observăm un decalaj istoric între spațiul de referință occidental și cel românesc, care poate fi numărat în secole. El este dat de lipsa unor autori și lucrări de referință care să aducă o contribuție substanțială creerii științei politice. Spațiul cultural și politic autohton a fost influențat și ulterior a preluat teorii, doctrine, modele, sisteme, legislație etc. care au fost create în Occident. Pentru a răspunde la întrebarea firească de ce am cunoscut acest decalaj, care în mod inevitabil s-a reflectat asupra apariției în România a științelor politice, este suficient să ne uităm la istoria națională.

³ Adrian Miroiu, *O introducere în Știința Politică. Alegeri, acțiune colectivă și instituții*, Editura Tritonic, București, 2017, p. 23.

⁴ ***, *Jean Bodin (c.1529-1596)*, Internet Encyclopedia of Philosophy. A Peer – Reviewed Academic Resources, <https://iep.utm.edu/jean-bodin/>, (accesat 1.12.2023).

Argumentele care explică defazarea sunt cunoscute și nu este cazul să fie reluate; doar le punctez pentru a trasa o mapă a ideilor.

Balcanii și, în acest context, și teritoriile locuite de români au început procesul de distanțare de Occident începând cu Marea Schismă (1054). Dacă în acel an ruperea creștinismului european a fost un act politic, inițiat de Papă, secolele care au urmat au produs o adâncire majoră care nu a afectat în mod fundamental atât ritul, ritualurile, credința creștinilor, cât mai ales raportarea acestora la principala instituție a momentului: Biserica, cea care asigura trecerea de la Antichitate la feudalism. În secolele care au urmat, în sânul creștinismului occidental au avut loc evenimente, care au semnalat existența unor curente de gândire care peste șapte secole și jumătatea au condus la adoptarea documentului programatic care introduce conceptul revoluționar de cetățean: *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului* (1789). Parcursul a fost lung, anevoios și mai ales violent, în care trei actori principali s-au aflat în conflict constant (Biserica, regalitatea și supușii). Acest parcurs a fost presărat de momente traumatice pentru societatea occidentală care s-au exprimat în cadrul luptei pentru investitură între Papalitate și Imperiu (secolele al XI-lea și al XII-lea), al Renașterii (sec. XIV-XVII), al Reformei protestante (sec. XVI), al Contrareformei (1545/1563 – 1648), al Umanismului (sec. XIV-XVI), al Războiului de Treizeci de ani (1618-1648) și al Iluminismului (sec. XVIII).

În această perioadă, Balcanii nu au cunoscut niciun curent de gândire care să producă o mișcare, care să schimbe condiția individului de la supus la cetățean. Biserica orientală, pe model bizantin, a fost un aliat fidel al puterii civile, a sprijinit-o și a legitimat-o. Această poziție a fost favorizată și de pătrunderea Imperiului otoman, care deceniu după deceniu a cucerit teritorii în Balcani, a supus formațiunile politice creștine aducându-le în *casa păcii*, până la momentul dispariției modelului de referință care a fost Imperiul Bizantin și centrul său de dominație politică, culturală și ideologică, Constantinopolul, ca urmare a cuceririi sale în 1453. Consecințele acestei dispariții au fost enorme pentru Balcani și pentru Marea Mediterană⁵, deoarece au adus acest spațiu geografic sub influența și controlul otomanilor până în a doua jumătatea a secolului al XIX-lea. Ne referim la cea mai fecundă perioadă a dezvoltării ideilor în Occidentul european, în care Balcanii au fost excluși. Efectele cuceririi de către otomani a Constantinopolului și al controlului asupra Mediteranei și expansiunea spre Europa Centrală, care s-a încheiat abia cu eșecul celui de-al doilea asediu al Vienei (1683), s-au reflectat și din punct de vedere al interesului economic și, în consecință, geografic. Practic, Balcanii au fost scoși de pe rutele drumurilor comerciale între Occident și Orient în epoca marilor descoperiri geografice. Așa ne putem explica lipsa de reacție a societăților balcanice și imposibilitatea de a crea un spațiu al ideilor care să pună în discuție raportul între individ, stat și Biserică. Ocupația otomană, în diferitele sale forme, a produs o încremenire a societăților.

Desigur, acest spațiu nu a fost ermetic, idei provenite din spațiul occidental au pătruns, au suscitât interesul unei părți a elitelor locale, dar avem o diferență majoră: în Occident avem un spațiu care pe parcursul secolelor indivizii își pun întrebări, caută soluții, vin cu ele, produc șocuri culturale și religioase ce au efect în plan civilizațional. Aveam de-a face cu societăți vii, în mișcare pe toate planurile, care transformă sistemul feudal de jos în sus, de la baza societății, creează grupuri de opinie, de interese, ce se opun prin diferite moduri societății de status. În Balcani, avem o societate încremenită, care nu are resurse interne să se transforme, deoarece acestea sunt folosite pentru a supraviețui ca univers creștin în cadrul unui imperiu, cum a fost cel otoman, care, deși a

⁵ Luigi Mascilli Migliorini, „Mediterana unei Europe plurale”, în Sabin Drăgulin și Florin Mitrea (eds.), *Modelul mediteranean și regiunea extinsă a Mării Negre. Confluente politice, economice și culturale*, Editura Ars Docendi, Universitatea din București, 2013, p. 11.

avut o politică tolerantă în plan religios, fundamental era musulman. De aceea nu s-au putut dezvolta idei, școli de gândire, precum cele din Occident. Chiar dacă au ajuns aici idei și concepții, ele au influențat superficial societățile din Balcani.

Rezultatul a fost că după o perioadă de stagnare, elitele modernizatoare din Balcani, în faze diferite dar în perioade aproximativ apropiate, mă refer la secolul al XIX-lea, au acceptat preluarea modelelor culturale și civilizaționale specifice spațiului occidental. Conceptele de națiune și stat național care s-au inventat și dezvoltat în Occident au fost preluate de popoarele din Balcani. Însă ca orice model de referință el a fost creat pentru a răspunde unor condiții specifice spațiilor de gândire de unde au provenit, fiind exprimat de elitele intelectuale, economice și politice locale ca o necesitate, pe fondul menținerii unor modele caduce și a nevoii de a fi înlocuite. În Balcani, aceste modele au fost preluate de sus în jos, de către acele elite locale care avuseseră posibilitatea să studieze în străinătate⁶, fiind impuse propriilor cetățeni care în marea lor majoritate nu erau știutori de carte. De aici provine diferența de consistență a regimurilor politice care în secolele XIX și XX au condus la apariția regimurilor democratice liberale.

Dacă în Occident democrația reprezintă rezultatul a șapte secole și jumătate de evoluție și frământări interne care au condus la apariția valorilor ce legitimează un sistem, în Balcani democrația a fost și este în continuare, în multe situații o grefă care în diferite forme a fost acceptată sau respinsă. Mai mult, interesele hegemonice ale marilor puteri ale momentului au produs și alte rupturi în cadrul acestui parcurs. Mă refer la experiența nefericită a comunismului, care a produs o anulare, în mare parte, a tuturor acumulărilor realizate pe parcursul unui secol de apropiere de modelul ideal occidental. Comunismul în Balcani a impus regimuri ce au pervertit conceptul de democrație, așa cum a fost el gândit și aplicat în spațiul de referință fiind înlocuit cu cel al democrației populare, în care cetățeanul pierdea toate drepturile fundamentale (proprietate privată, libertatea de a se întruni, de a se exprima liber etc.) fiind înlocuite de conceptul de masă, în care dictatura proletariatului a impus voința de neclintit a partidului.

Această trecere în revistă a unor realități cu care s-au confruntat popoarele din Balcani a fost realizată cu scopul de a arăta motivele principale pentru care în acest spațiu geografic, iar în România științele politice nu au avut un teren fertil pentru a se dezvolta și autonomiza în raport cu alte științe sociale. Defazarea a fost mult prea mare. Datele în acest sens sunt clare. Balcanii, așa cum am mai afirmat, au posibilitatea să se elibereze de otomani abia după 1878, ca urmare a consecințelor prevederilor Păcii de la Berlin. În SUA, la 1880, în cadrul Colegiului din Colorado este înființată prima școală și catedră de științe politice. La acel an, societățile balcanice erau în continuare profund medievale, în care conceptul de cetățean se regăsea doar în textele proiectelor de reformă promovate de elitele modernizatoare ale vremii. Apare evident faptul că nu se putea vorbi de un corp politic la nivel național, conștient de drepturile și obligațiile pe care le are în calitate de cetățean, ce își exercită dreptul politic de a vota alți cetățeni care în numele tuturor să exercite conceptul de suveranitate. Popoarele din Balcani făceau primii pași către modernizare cu ajutorul unor elite luminate care avuseseră șansa să se educe în Occident. Acestea au fost cele care au promovat și introdus, prin intermediul constituțiilor, conceptul de cetățean, dar asta nu însemna că în interiorul respectivelor state naționale care s-au creat existau și cetățeni. Supușilor – așa cum erau identificați indivizii de către regimurile feudale, deoarece beneficiau doar de obligații și nu de drepturi, acestea fiind rezervate doar aristocrației și clerului – dacă le atribui termenul de cetățeni, care în mod fundamental implică că individul nu are doar obligații dar și drepturi, nu înseamnă că dețin întreaga experiență istorică a semenilor lor din Occident, ce au creat

⁶ Pentru cazul românesc, recomand Gheorghe Iacob, „Modernizarea României. Rolul elitelor politice”, în *Xenopoliana*, VI, nr. 1-2, 1998, p. 192.

un sistem luptând pe parcursul mai multor secole. Această diferență generată de situații diferite de dezvoltare a fost sintetizată foarte bine prin expresia: diferență de mentalitate.

În continuare, vom trece de la general la particular pentru a explica starea științelor politice în România. Pentru asta, ar fi util să stabilim o dată sau o perioadă în care științele politice au apărut în România, fapt care nu este ușor de realizat deoarece revenim la argumentele inițiale ce țin de modul în care le definim.

Dacă folosim varianta știință politică, atunci suntem obligați să ne referim doar la experiența ultimilor trei decenii, în condițiile în care abia după 1989 au fost înființate în principalele centre universitare facultăți, departamente de științe politice, avem o cercetare axată pe anumite criterii de valoare, regăsim în nomenclatorul de funcții la nivel național poziții ce pot fi ocupate de absolvenții acestor domenii de studiu. În acest sens, crearea unei autonomii, se poate realiza doar în urma unei structurări a domeniului în baza unor criterii și exemple similare din Occident, care au tradiție în acest sens. Dacă ne referim la științe politice, perioada de timp se extinde, dar și în acest caz trebuie să ne lămurim cât de larg dorim să deschidem câmpul de analiză. Ne referim doar la facultăți, universități, deci partea instituționalizată, sau putem include și institute de cercetare, centre de analiză, diviziuni, precum: Instituții politice, Politică comparativă, Relații internaționale, Teorie politică, Politici publice și administrație, Economie politică, Metodologie politică, ori pur și simplu catedre de filosofie politică, sociologie politică, istorie politică etc.?

Dacă folosim sensul larg al științelor politice, atunci „izvoarele” le putem identifica încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în perioada interbelică, atunci când sociologia avea un rol important în studierea fenomenelor politice⁷. O formă hibridă de organizare a științelor politice o regăsim și în perioada comunistă. Partidul Comunist Român a simțit nevoia înființării pe 22 martie 1966 a Institutului de Studii Istorice și Social Politice. Interesant este că instituția reprezintă o dezvoltare a Institutului de Istorie a Partidului care a fost fondat în 1950 dar a început efectiv să funcționeze din 1951. Deci, se observă legătura clară dintre istoria politică și științele politice. Importanța dată de partid noului institut rezultă atât din nivelul de subordonare, mai exact se afla sub conducerea directă a Comitetului Central al PCR⁸, cât și a membrilor consiliului științific în care apar, printre alții: Gheorghe Gheorghiu Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Lothar Rădăceanu, Iosif Chișinevschi, Alexandru Moghioroș, Gheorghe Apostol, Constantin Pârvulescu, Leonte Răutu, Mihail Roller, Valter Roman. Institutul avea trei sedii, cel central era la București iar celelalte două, locale, la Iași și Cluj⁹. La doar cinci ani de la înființarea Institutului, în 1971, PCR, prin Comitetul Executiv al Comitetul Central al PCR decide organizarea Academiei pentru învățământ social-politic și perfecționarea cadrelor de conducere „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă CC al PCR¹⁰. Noii instituții i se aprobau planurile de învățământ ale facultăților și secțiilor de către Ministerul Învățământului, ceea ce însemna că partidul a dorit ca

⁷ Adrian-Paul Iliescu, „Starea științelor politice în România. Gândirea critică – între spiritul academic și spiritul tribal”, în *Observator Cultural*, 24.06.2023, <https://www.observatorcultural.ro/articol/starea-stiintelor-politice-in-romania/>, accesat la 11.01.2023.

⁸ Gabriel Catalan, „Fondul ISISP”, <http://www.arhivelenationale.ro/index.php?lan=0&page=122>, accesat 12.01.2023.

⁹ ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI SERVICIUL JUDEȚEAN IAȘI AL ARHIVELOR NAȚIONALE, „Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR, Sectorul din Iași”, Fond nr. 995, p.5, https://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Institutul-de-Studii-Istorice-si-Social-Politice-de-pe-langa-C.C.-al-P.C.R.-Sectorul-din-Iasi-1907-1989.pdf, accesat la 1.12.2023.

¹⁰ Steliu Lambru, „Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu””, *Radio România Internațional*, <https://www.rri.ro/ro/ro/academia-de-studii-social-politice-stefan-gheorghiu-20641>, accesat la 12.01.2023.

această instituție de învățământ să fie asimilată celorlalte forme clasice cunoscute. Imaginea creată în rândul cetățenilor statului socialist era că Academia, pe lângă rolul său de perfecționare a cadrelor provenite din rândul PCR, mai exact a activiștilor și personalului din administrație, era un spațiu al îndoctrinării ideologice. Odată cu înființarea academiei apare și o completare în nomenclatorul de specialități din învățământul superior unde regăsim și științele politice¹¹.

După căderea regimului comunist din România vor fi înființate mai multe facultăți de științe politice atât la universitățile de stat cât și particulare. Domeniul a fost foarte bine primit de populație în condiție în care schimbarea regimului totalitar comunist și revenirea la un regim democratic impunea educarea unei noi elite în baza altor valori față de cele comuniste.

În prezent, constatăm un impas în care se regăsește domeniul de științe politice în România. Cauzele rezidă în deciziile politice luate de către decidenții politici, cu specificația că propunerile au venit din partea specialiștilor în științe politice. O primă decizie care a condus ca pe termen mediu și lung științele politice ca domeniu de studiu să nu mai fie atractiv pentru tineri a fost schimbarea sistemului de vot, de la vot proporțional pe liste de partid la cel uninominal. Adoptarea sistemului de vot proporțional pe liste de partid încă de la primele alegeri din anii '90 a avut ca scop întărirea partidelor politice. După aproape o jumătate de secol de experiență a unui singur partid totalitar, partidele politice, create în baza unor doctrine politice, care să ocupe de la dreapta la stânga ideologică eșichierul politic, trebuiau să fie ajutate să se consolideze. Cum partidele politice reprezintă esența unui sistem democratic, legitimarea acestora și prin intermediul sistemului de vot a fost logică. Mai mult, cum societatea românească provenea dintr-o experiență dictatorială, în care mijloacele de influență a maselor erau strict controlate de partidul unic, axarea atenției populației asupra activității partidelor și nu a personalităților a ajutat corpul electoral să se consolideze. În acest sens, s-a înscris și prevederea electorală care privea introducerea unui prag de 5% pentru accesarea partidelor în Parlament. Prin acest prag s-a evitat o pulverizare a voturilor electoratului și concentrarea acestora la nivelul unui număr redus de partide.

Ideea schimbării sistemului electoral s-a născut în 2007, când asociația Pro Democrația a prezentat proiectul în dezbaterea publică. Fără să intrăm în detalii, reforma electorală a fost adoptată în 2008. În baza votului uninominal s-au organizat alegerile parlamentare din anii 2008 și 2012, pentru ca din 2016 să se revină la varianta inițială, pe liste. Variantele propuse au fost diferite, nu intrăm în analiza acestora deoarece nu acesta este demersul nostru. Ceea ce dorim este de a discuta de principiu asupra efectelor pe care l-a avut¹².

Argumentele aduse pentru a introduce sistemul de vot uninominal au plecat de la premisa că alegerea omului și nu a partidului va aduce mai aproape politica de cetățean ceea ce va avea ca

¹¹ Consiliul de Miniștri, *Hotărârea nr. 474/1968 privind unele măsuri referitoare la Academia de științe social-politice Ștefan Gheorghiu de pe lângă Comitetul Central al Partidului Comunist Român*, art. 2 și 4, <https://lege5.ro/gratuit/g43tgnzt/hotararea-nr-474-1968-privind-unele-masuri-referitoare-la-academia-de-stiinte-social-politice-stefan-gheorghiu-de-pe-langa-comitetul-central-al-partidului-comunist-roman>, accesat 30.11.2023.

¹² Cele două variante propuse, într-o formă sintetică prevedeau următoarele: cel propus de președintele în exercițiu Traian Băsescu: pentru a fi declarat câștigător, un candidat trebuia să obțină majoritatea absolută în primul tur de scrutin; dacă nu se obținea majoritatea absolută se organiza al doilea tur de scrutin între primii doi clasați; câștigător era cel declarat cu cel mai mare număr de voturi; se introduceau circumscripții electorale uninominale, adică un singur mandat de deputat sau senator. Proiectul prezentat de Pro Democrația și susținut de prim-ministrul în funcție Călin Popescu Tăriceanu: introducerea unui sistem uninominal cu compensare pe liste cu un singur tur de scrutin; jumătate dintre mandate se distribuiau în mod direct la nivelul circumscripțiilor uninominale, celelalte mandate se repartizau la nivelul circumscripției electorale. Raluca Pantazi, „Saga votului uninominal la romani. Cine l-a propus, cine l-a susținut și cum l-au calificat politicienii de-a lungul vremii”, *HotNews.ro*, 14 decembrie 2012, <https://www.hotnews.ro/stiri-alegeri-parlamentare-2012-13814049-saga-votului-uninominal-romani-cine-propus-cine-sustinut-cum-calificat-politicienii-lungul-vremii.htm>, (accesat 29.11.2023).

efect o reformare a clasei politice autohtone. În acest mod, reprezentanții în parlament vor căpăta o legitimitate mult mai mare. Sociologul Mircea Chivu afirma că cetățenii cu drept de vot vor vota oameni și nu liste: „Partidele vor fi determinate să pună pe listă oameni care au capacitatea de a atrage voturi”. Alexandru Radu considera că: „Nu va mai exista o listă și aranjamente să fi plasat cât mai sus pe ea, dar candidatul va trebui să se bată în continuare să fie propus într-un colegiu în care are șanse să iasă (...) În acest sens, arată politologul, candidații sunt obligați să fie cât mai competitivi nu numai în raport cu ceilalți adversari, dar să fie la fel de valoroși ca și partidul pentru care se bat. Pe de altă parte și partidele vor fi mai atente când își selectează candidații, asigurându-se să-i promoveze pe cei mai buni (...) Locomotivele electorale de la centru vor fi înlocuite cu locomotive mai mici, județene, iar în mod normal, filialele ar trebui să capete o autonomie și o libertate mai mare în raport cu centru”. Alexandra Ionescu declara că: „Cred că acest tip de scrutin va testa capacitatea partidelor de a propune candidați competitivi în toate colegiile (...). O să avem șansa să vedem partidele, să vedem pe ce oameni pariază ele”.

Elementele negative identificate de specialiști la acel moment erau: partidele ar putea avea o influență și mai mare asupra candidaților ca până acum, apariția unor înțelegeri între partide legate de trimiterea acestora în colegii și alocarea mandatelor, dificultatea de a forma majorități, iar așa cum arăta Viorel Hrebenciuc, unul dintre cei mai importanți lideri ai PSD de atunci „partidele vor alerga după celebrități și oameni cu bani pentru a câștiga voturi și că politicienii de profesie vor fi din ce în ce mai puțini în Legislativ”¹³.

Efectele celor două rânduri de alegeri au fost devastatoare pentru democrația în România și pentru încrederea în nevoia de a avea specialiști în domeniul științelor politice.

Răspunzând la argumentarea demersului reformei că introducerea sistemului uninominal va conduce la reformarea clasei politice autohtone și ca urmare a partidelor politice, rezultatul a fost că după opt ani de experiment a avut loc o prăbușire a calității clasei politice. Ideea de a aduce cetățeanul mai aproape de candidatul politic în principiu este o idee bună dar, înainte să propui inginerii sociale ar fi mai bine ca proiectele propuse să ia în considerare realitățile locului. După zeci de ani în care regimurile autoritare și totalitare conduse de Carol al II-lea, Mareșal Ion Antonescu, Gheorghiu Dej și Nicolae Ceaușescu și-au exercitat voința politică, memoria colectivă asupra ceea ce reprezintă pentru sănătatea propriului regim democratic exercitarea dreptului politic de a vota a dispărut. Oricum, nici în perioada interbelică nu putem vorbi de desfășurarea unor campanii electorale curate din toate punctele de vedere, dar erau legitime și reflectau până la urmă votul exprimat de electorat. În aceste condiții, numărul în valoare numerică dar și din punct de vedere procentual al cetățenilor care au participat la vot a scăzut din 1990.

Anii '90 au reprezentat pentru români o perioadă foarte dură, caracterizată printr-o criză economică majoră, șomaj, inflație, o presiune de a pleca din țară foarte mare, greve etc. Populația, indiferent de zonă, rural, urban, se confrunța cu mari dificultăți. În aceste condiții să trimiți candidați să solicite *door to door* votul nu putea să aibă decât un rezultat previzibil: o presiune foarte mare din partea populației pentru a primit ajutoare, în bani sau produse. Cum apare evident că în aceeași circumscripție veneau mai mulți candidați, aceasta a provocat o presiune economică, pentru a da electoratului cât mai multe ajutoare. Rezultatul a fost că dreptul politic de a vota, care reprezintă coloana oricărui regim democratic, și-a pierdut sensul și rolul și s-a transformat într-o sursă de venituri atât în timpul campaniei electorale cât și în ziua votului. Presiunea pentru acordarea de resurse a fost din ce în ce mai mare ceea ce a condus la generalizarea corupției.

¹³ ***, „Avantajele și dezavantajele votului uninominal”, *EuroAvocatura.ro*, 10 martie 2008, http://www.euroavocatura.ro/stiri/519/Avantajele_%C5%9Fi_dezavantajele_votului_uninominal, accesat la 30.11.2023.

Aceasta, atât în rândul unei părți importante a cetățenilor, pentru că fiecare știa că există oportunitate de a primi produse sau bani pentru a alege un anumit candidat, cât și a politicianilor care dădeau practic mită. Ciclurile electorale s-au transformat într-o enormă acțiune de dare și luare de mită. Pasul următor a fost identificarea unor noi surse de finanțare a campaniilor politice. Acestea au provenit fie prin intermediul finanțărilor provenite din zona oamenilor de afaceri, pentru a putea primi contracte cu statul, indiferent de nivelul structurilor, fie direct din partea celor care încălcau legea și aveau nevoie de protecție politică. Această izbucnire de infracțiuni a adus concepția de mită la niveluri foarte mari, ceea ce s-a reflectat ulterior în numărul ridicat de dosare de corupție instrumentate de DNA, pentru fapte de corupție și a scandalurilor reflectate în mass-media.

O altă consecință a fost o scădere a nivelului calitativ al candidaților partidelor politice. Odată cu crearea mediului infracțional axat pe procesul de dare și luare de mită, o parte a cetățenilor care militau în partidele politice la diferite niveluri sau care și-ar fi dorit să se implice s-au delimitat de aceste practici. Din păcate, avertismentul transmis de Viorel Hrebenciuc s-a dovedit a fi real. Este suficient ca oricine să studieze listele electorale ale partidelor politice din 2008 și 2012 și să observăm o scădere a numărului de specialiști, indiferent de domeniul în care activa și o creștere a numărului persoanelor publice care aveau notorietate, obișnuința de a vorbi în și cu publicul. În teritoriu s-a creat o adevărată rețea de „baroni” locali care, bazându-se pe resurse economice importante, a reușit să câștige mai multe alegeri succesive, menținându-se în funcții. Menținerea unui personaj politic în teritoriu la putere a creat o autonomie a județelor în raport cu centrul dar într-un sens pervers. Adică, a creat zone de putere locală care și-au impus voința politică la nivelul central al partidului. Această voință politică nu a avut ca rezultat o modernizare la nivel local ci mai degrabă la crearea unor sisteme de tip clientelar din punct de vedere electoral, administrativ și economic. Așa-numitele fiefuri politice, conduse de președinți al consiliilor județene și a primarilor de reședință de județ au devenit subiect al cercetărilor specialiștilor în mass-media și a organelor specializate ale statului. Mulți dintre aceștia vor ajunge pe banca acuzaților și ulterior în închisori.

O a doua măsură a privit înființarea Uniunii Social Liberale în 5 februarie 2011. Inițial a fost o alianță preelectorală împotriva Partidului Democrat Liberal și a liderului de necontestat, Președintele Traian Băsescu. Alianța s-a realizat la inițiativa lui Dan Voiculescu¹⁴ (Partidul Conservator) la care au aderat, în calitate de lideri de partid, Victor Ponta (PSD) și Crin Antonescu (PNL). Nu mă opresc asupra condițiilor și argumentelor care au condus la apariția acestei alianțe politice care s-a dizolvat în 2014. Așa cum se arăta în presă, înainte de exercitarea dreptului de a vota pentru alegerile parlamentare din 2012 „Teoretic fiecare cetățean votează pentru un singur candidat, iar în fiecare colegiu este un singur câștigător. Practic însă, câștigătorul își poate pierde locul din Parlament dacă partidul din care face parte nu a trecut pragul electoral. În acest sistem formațiunile mari sunt avantajate, iar dacă o alianță obține, să spunem 50% dintre voturi, prin reîmpărțire poate depăși 60%”¹⁵. Rezultatul a fost previzibil în condițiile în care două din cele trei mari partide politice (PSD și PNL) s-au aliat beneficiind și de suportul media asigurat de (PC)¹⁶.

¹⁴ Emilian Isăilă, „Amintiri din USL cu Ponta, Antonescu și Constantin. Dragnea, lăsat în ofsaid de foștii săi șefi politici, în *Ziare.com*, 15 martie 2018, [tps://ziare.com/victor-ponta/guvern/amintiri-din-usl-cu-ponta-antonescu-si-constantin-dragnea-lasat-in-ofsaid-de-fostii-sai-sefi-politici-1505819](https://ziare.com/victor-ponta/guvern/amintiri-din-usl-cu-ponta-antonescu-si-constantin-dragnea-lasat-in-ofsaid-de-fostii-sai-sefi-politici-1505819), accesat la 2.12.2023.

¹⁵ Petre Dobrescu, „Alegeri parlamentare 2012. Tot ceea ce trebuie să știi despre colegiile uninominale”, în *Libertatea*, 16 noiembrie 2012, <https://www.libertatea.ro/stiri/alegeri-parlamentare-2012-tot-ce-trebuie-sa-stii-despre-colegiile-uninominale-817639>, accesat la 2.12.2023.

¹⁶ Datele oficial publicate în Monitorul Oficial au fost următoarele: La Camera Deputaților USL a obținut 58,63% dintre voturi, ARD - 16,50%, PP-DD - 13,99%, UDMR - 5,13%. La Senat USL a obținut 60,10%, ARD - 16,70%,

Ceea ce doresc să aduc în discuție sunt efectele pe care le-a produs apariția și participarea alianței la alegerile din decembrie 2012: 1) a creat un front comun care a ocupat din punct doctrinar spațiul dintre centru stânga (PSD) și centrul dreapta (PNL). Aceasta a provocat o invalidare o oricărei alte posibile opțiuni prezentate de un alt partid; b) a redat imaginea de onorabilitate a PSD, care fusese acuzat de partidele istorice, încă din martie 1990, că sub diferitele sale nume, trecând prin FSN, reprezintă continuatorul PCR; c) a inhibat aproape în întregime diferențele doctrinare dintre PSD și PNL; d) a creat un bloc electoral monstru în Parlament care a adus pe băncile parlamentare cel mai mare număr de aleși din istoria postdecembristă, datorită sistemului de vot uninominal; e) prezența la vot a fost foarte scăzută, doar 41,76%¹⁷, ceea ce a demonstrat nivelul scăzut de interes al electoratului; f) a invalidat concepția că pentru a participa și câștiga voturile cetățenilor este nevoie să prezinți un Program politic care să reflecte diferențele doctrinare. Alianța acoperea atât de mult spectrul ideologic încât orice referire ideologică pe diferite spețe risca să provoace diviziune, ca urmare acesta a fost abandonat. Rezultatul a fost că de la acel moment ofertele politice ale partidelor au părăsit din ce în ce mai mult sfera doctrinară și s-au axat pe cea populist-electorală, prin care se oferea cetățeanului mesajul pe care dorea să-l audă, bine îmbrăcat într-o formă populistă, cu un limbaj cât mai rudimentar.

Pentru domeniul de științe politice rezultatul a fost că absolvenții, care în mod natural trebuiau să ocupe pozițiile alături de candidații politici pentru a-i sfătui și îndruma, au rămas fără obiectul muncii, rolul lor nu a mai devenit necesar.

A treia măsură a privit alegerea primarilor într-un singur tur de scrutin. Inițiativa a aparținut primelor trei partide parlamentare ale momentului, PDL, PSD și PNL, în noiembrie 2010, independenți și reprezentanți ai minorităților naționale¹⁸. Argumentul principal a fost criza economică cu care se confrunta țara. Efectele introducerii acestui sistem de vot au fost devastatoare pentru imaginea clasei politice autohtone în sânul populației. Practic, orice candidat la o primărie are posibilitatea să acceadă la funcția de primar dacă are un vot mai mult ca orice alt candidat. În teorie nu ar trebui să fie o problemă deoarece cine are voturi mai multe câștigă candidatura dar în realitate creează o imobilitate la nivelul schimbării acestora în funcție. Pe parcursul unui mandat de patru ani, primarul în funcție reușește prin măsuri administrative: facilitarea accesării la ajutoare sociale, acordare unor avize pentru a construi, a unor loturi de casă din proprietatea primăriei, evitarea punerii presiunii asupra cetățenilor care nu și-au plătit taxele și impozitele locale, acordarea de locuri de muncă etc.. El reușește astfel să-și creeze o masă critică de electori care să-i acorde voturi pe parcursul mai multor cicluri electorale. În aceste condiții, legea favorizează crearea unui mediu infracțional la nivel local, a unui sistem de dependențe între primar și cetățenii localității. Aceste practici sunt mult mai ușor de realizat cu cât localitățile sunt mai mici. Această legătură nenaturală cu electoratul acordă o putere exagerată primarului în funcție la momentul alegerilor parlamentare.

În aceste condiții, atât candidații la alegerile locale cât și parlamentare nu mai au nevoie de expertiza unui specialist în domeniul științelor politice, deoarece argumentele folosite pentru

PP-DD - 14,65%, UDMR - 5,23%. ***, „Rezultatul alegerilor a fost publicat în Monitorul Oficial”, *HotNews.ro*, 14 decembrie 2012, https://www.hotnews.ro/stiri-alegeri_parlamentare_2012-13814022-biroul-electoral-central-transmis-monitorul-oficial-procesele-verbale-rezultatele-finale-ale-alegerilor-parlamentare.htm, (accesat 2.12.2023).

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Alexandru Arușilor, „Proiect pentru alegerea primarilor în două tururi, respins definitiv în Camera Deputaților”, *Euronews.Romania*, <https://www.euronews.ro/articole/proiect-pentru-alegerea-primarilor-in-doua-tururi-respins-definitiv-in-camera-dep>, (accesat 2.12.2023), Camera Deputaților, *Pl-x nr. 217/2011, Propunere legislativă pentru modificarea art.97 din Legea nr.267/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale*, https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=11518, (accesat 2.12.2023).

atragerea voturilor nu mai sunt doctrinare, de tip moral etc., ci de tip patrimonial, care este spațiul aproape exclusiv al primarului în funcție.

Concluzii

Ipoieza de lucru pe care am dorit să o demonstrăm pe parcursul acestui scurt este că decidentul politic în România, indiferent de epoca în care s-a exprimat, a influențat destinul științei politice/științelor politice. Fie că vorbim de perioada comunistă, în care domeniul era cu multă atenție controlat de la cel mai înalt nivel politic, fie de cea de după căderea Zidului Berlinului și nașterea democrației postdecembriste, științele politice din România au fost în continuare influențate de factorul politic. Nu trebuie să uităm că una din cele mai importante centre ale științei politice din România, Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA), a fost fondată de Vasile Secăreș, care a deținut funcția de rector (1991-2004). În perioada comunistă, Secăreș a fost cercetător științific la Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară din București (1970-1978), profesor la Academia „Ștefan Gheorghiu” din București precum și secretar al Comitetului de partid (funcție politică deținută la 22 decembrie 1989).

Un alt argument care rezultă din cele prezentate anterior este că asistăm la un fenomen de deprofesionalizare a spațiului politic autohton. Este evident că a exercita rolul de politician nu impune absolvirea științelor politice, ceea ce este important este să deții expertiză într-un domeniu, dar, mai ales la nivelul partidelor, al funcțiilor politice care implică reprezentarea sau numirea este necesară existența unei expertize de specialitate. Din păcate, efectele provocate de adoptarea votului uninominal, a creării USL și a votului alegerilor primarilor într-un singur tur a creat imaginea că nu mai există nevoie de teorii, doctrine, ideologii, limbaj politic, termeni de specialitate și ca urmare de un specialist în științe politice. Este suficient să primești votul, în funcție de realitățile momentului, prin intermediul rețelelor de partid, al aleșilor locali, al oferiții de mită electorală, folosind un limbaj populist și prin repetarea unor mesaje stereotipice.

Bibliografie

Lucrări cu caracter general și special

DRĂGULIN, Sabin Daniel, *Istoria gândirii politice românești (1848-1948)*, Editura ProUniversitaria, București, 2010.

MIROU, Adrian, *O introducere în Știința Politică. Alegeri, acțiune colectivă și instituții*, Editura Tritonic, București, 2017.

Documente

ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI SERVICIUL JUDEȚEAN IAȘI AL ARHIVELOR NAȚIONALE, *Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR, Sectorul din Iași*, Fond nr. 995, <https://arhivelenationale.ro>.

CATALAN, Gabriel, „Fondul ISISP”, <http://www.arhivelenationale.ro>.

Consiliul de Miniștri, *Hotărârea nr. 474/1968 privind unele măsuri referitoare la Academia de științe social-politice Ștefan Gheorghiu de pe lângă Comitetul Central al Partidului Comunist Român*, <https://lege5.ro>.

Studii și articole

IACOB, Gheorghe, „Modernizarea României. Rolul elitelor politice”, *Xenopoliana*, VI, nr. 1-2, 1998.

MIGLIORINI, Mascilli Luigi, „Mediterranean unei Europe plurale”, în Sabin Drăgulin și Florin Mitrea (eds.), *Modelul mediteranean și regiunea extinsă a Mării Negre. Confluente politice, economice și culturale*, Editura Ars Docendi, Universitatea din București, 2013.

Resurse online

***, *Jean Bodin (c.1529-1596)*, Internet Encyclopedia of Philosophy. A Peer – Reviewed Academic Resources, <https://iep.utm.edu>.

***, „Avantajele și dezavantajele votului uninominal”, *EuroAvocatura.ro*, 10 martie 2008, <http://www.euroavocatura.ro>.

***, „Rezultatul alegerilor a fost publicat în Monitorul Oficial”, *HotNews.ro*, 14 decembrie 2012, <https://www.hotnews.ro>.

ARUȘILOR, Alexandru, „Proiect pentru alegerea primarilor în două tururi, respins definitiv în Camera Deputaților”, *Euronews Romania*, <https://www.euronews.ro>.

Camera Deputaților, *Pl-x nr. 217/2011, Propunere legislativă pentru modificarea art. 97 din Legea nr.267/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale*, <https://www.cdep.ro>.

DOBRESCU, Petre, „Alegeri parlamentare 2012. Tot ceea ce trebuie să știi despre colegiile uninominale”, *Libertatea*, 16 noiembrie 2012, <https://www.libertatea.ro>.

ILIESCU, Adrian-Paul, „Starea științelor politice în România. Gândirea critică – între spiritul academic și spiritul tribal”, *Observator Cultural*, 24.06.2023, <https://www.observatorcultural.ro>.

ISĂILA, Emilian, „Amintiri din USL cu Ponta, Antonescu și Constantin. Dragnea, lăsat în ofsaid de foștii săi șefi politici”, *Ziare.com*, 15 martie 2018, [tps://ziare.com](https://ziare.com).

LAMBRU, Steliu, „Academia de Studii Social – Politice „Ștefan Gheorghiu”, *Radio România Internațional*, <https://www.rri.ro>.

PANTAZI, Raluca, „Saga votului uninominal la romani. Cine l-a propus, cine l-a susținut și cum l-au calificat politicienii de-a lungul vremii”, *HotNews.ro*, 14 decembrie 2012, <https://www.hotnews.ro>.